

II: DEN HELLIGE ÅND – GUDS GAVE OG HJERTETS LYS

Allmektige Gud, la glansen av din klarhet stråle over oss, og la lyset av ditt lys styrke deres hjerter som er gjenfødt av din nåde og opplyst av din Hellige Ånd. Ved Kristus, vår Herre.

Kjært barn har mange navn...! Det er så mange titler og navn og bilder og symboler som brukes om Den hellige ånd – mange flere enn for de to andre personene i Treenigheten. Dette sier noe om Åndens natur, den er noe som unnslipper oss, en virkelighet vi ikke kan fange. Det gjør det også vanskelig å gi en utførlig systematisk, kortfattet og klar presentasjon av Ånden. Man er nødt til å velge, og aldri gjøre seg noen illusjoner om at man kan si alt eller belyse alle aspekter. Gud er uansett alltid større...!

Disse refleksjonene er basert på to titler hentet fra hymnen *Veni Creator Spiritus* og pinsesekvensen *Veni Sancte Spiritus*: Guds gave (*Donum Dei*) og hjertenes lys (*Lumen cordium*). Bakteppet er den jødiske pinsefeiringen, *Shavuot*, som ifølge Apostlenes Gjerninger var tidspunktet for den første kristne pinsen. På denne festen minnes man Guds gave til folket på Sinai: Toraen, Loven, som gis dem for å opplyse deres hjerter og hjelpe dem å leve i pakten med Gud. Den hellige ånd er Guds gave til oss, gitt oss for å opplyse oss slik at vi kan leve i den pakt vi har fått del i gjennom dåpen, ved Kristi død og oppstandelse.

Guds Gave

«Kjente du Guds gave, og visste du hvem det er som ber deg om drikke, da hadde du bedt ham, og han hadde gitt deg levende vann.» (Joh 4,10)

På den siste dag i høytiden, den store festdagen, stod Jesus fram og ropte: «Den som tørster, la ham komme til meg og drikke! Den som tror på meg, fra hans indre skal det, som Skriften har sagt, renne

strømmer av levende vann.» Dette sa han om den Ånd de som trodde på ham, skulle få. For Ånden var ennå ikke kommet, fordi Jesus ennå ikke hadde fått del i herligheten. (Joh 7,37-39)

I Kirken snakkes det ofte om Åndens gaver. Kanskje glemmer vi at den viktigste gaven faktisk er Ånden selv. Heter det ikke i konfirmasjonsritualet: «Motta Guds gave: Den hellige ånds innsegnl»? Og i dåpsritualet til Den norske kirke sier man: «Den allmektige Gud har nå gitt deg sin hellige Ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet». Ånden er Guds Gave med stor G. Hvorfor? Fordi Ånden er Gud selv som gir seg selv til oss.

Den katolske kirkes katekisme minner oss om at «"Gud er kjærlighet" (1 Joh 4, 8), og kjærligheten er den første gave som inneholder alle andre. "Guds kjærlighet er blitt utgydt i våre hjerter, ved Den Hellige Ånd som vi har mottatt" (Rom 5, 5).» (KKK 733).

Gave er Åndens «egennavn», sier Thomas Aquinas (*Summa Theologica* 1a, q. 38), og refererer til Augustin (*De Trinitate* XV). Med referanse til Gregor den store kaller han også Ånden personifisert Kjærlighet, kjærligheten mellom Faderen og Sønnen (*Summa Theologica* 1a, q. 37). Og Jesus selv sier i Lukasevangeliet:

Er det vel en far blant dere som vil gi sin sønn en orm når han ber om en fisk, eller gi ham en skorpion når han ber om et egg? Når selv dere som er onde, vet å gi barna deres gode gaver, hvor

mye mer skal ikke da Faderen gi Den Hellige Ånd fra himmelen til dem som ber ham!» (Luk 11,11-13)

Ånden er altså Guds kjærlighets gode gave, gitt uten betingelser, og er således knyttet til alle de andre gavene Gud gir oss – vår eksistens, livet selv, nåden, frelsen, Guds nærvær i vårt liv, alle de naturlige evner og anlegg vi har, og de spesielle gaver vi er utrustet med for å bygge opp fellesskapet.

Ånden gjør oss også til en gave, setter oss i stand til å gi oss selv tilbake til Gud og å gi oss hen til og for andre, hver for oss og i fellesskap. Vi ser det uttrykt i den tredje og den fjerde eukaristiske bønn: «*Måtte Den hellige ånd gjøre oss til en evig gave for deg*» (Eukaristisk bønn III). Og: «*Herre [...] gi alle som får del i dette ene brød og denne ene kalk, å samles til ett legeme av Den Hellige Ånd, så de kan fullkommengjøres som et levende offer i Kristus til din herlighets pris*» (Eukaristisk bønn IV).

Som Salme 1 sammenligner «*den som har sin lyst i Herrens lov og grunner på den dag og natt*» med «*et tre plantet nær rinnende bekker, som bærer frukt i rette tid og ikke står der med vissent løv*», slik får også vi, når vi lar oss lede av Ånden, tilgang til det levende vann som Jesus vil gi, og får selv i vårt indre en kilde hvor dette vannet veller frem, for oss selv og for andre: «*Jeg øser vann på den tørstende jord og lar bekker risle over det tørre. Min Ånd vil jeg utøse over din ætt, min velsignelse over din etterslekt. De skal vokse opp som siv mellom vann, som popler ved bekkefar.*» (Jes 44,3-4) står det hos profeten Jesaja.

Ånden, Guds gave, gjør oss i stand til å forstå Guds ord til oss i Skriften, som den også har inspirert, den kaster lys over begivenheter, følelser, samtaler og møter, taler til oss i vårt indre, og hjelper oss å lytte og skjelne slik at vi

kan leve i harmoni med Guds vilje – det vil si i pakt med vår dypeste lengsel. Ånden er et lys for våre hjerter og lærer oss livets vei, på samme måte som Loven, Guds gave til folket i den første pakt, opplyste dem og lærte dem den vei som fører til liv.

Hjertets lys

Og håpet skuffer ikke, for Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som han har gitt oss. (Rom 5,5)

For Gud, som sa: «Det bli lys i mørket», han har også latt lyset skinne i våre hjerter, for at kunnskapen om Guds herlighet, som stråler i Kristi ansikt, skal lyse fram. (2 Kor 4,6)

Hos Paulus er Ånden fremfor alt knyttet til kjærlighet eller fellesskap. Hos Johannes, derimot, er den fremfor alt Sannhetens Ånd (noe paradoksalt, ettersom det er vanlig å tenke på Johannes som kjærlighetens apostel, mens Paulus ofte fremstilles som den store moralisten). Dette reflekteres også i en noe ulik vektlegging i østlig og vestlig teologi og spiritualitet. I ortodoks tradisjon får Ånden som lys omtrent den samme rolle og vekt som Ånden som kjærlighet har i vestlig tradisjon (Cantalamesa: *Viens Esprit Créateur*, s. 201). Begge deler er imidlertid sant, og tilstede i den allmenne kristne tradisjon grunnet i Skriften: «*Gud er lys*» (1 Joh 1,5) står det begynnelsen i Første Johannesbrev, og senere i samme brev: «*Gud er kjærlighet*» (1 Joh 4,8.16). De to tingene hører sammen.

Denne forbindelsen mellom kjærlighet og lys/opplysning finner gjenklang i den dominikanske tradisjonen, slik vi ser den for eksempel hos Thomas Aquinas eller Katarina av Siena, hvor kjærlighet og kunnskap/kjennskap, det å kjenne og det og elske, er tett knyttet sammen.

Ånden som Jesus sender oss fra Faderen, lærer oss å kjenne Gud og minner oss om alt Jesus sa til sine disipler mens han var på jorden: «Og jeg vil be Faderen, og han skal gi dere en annen talsmann, som skal bli hos dere for alltid: sannhetens Ånd. [...] han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere» (Joh 14,16-17.26).

Det kristne livet handler ikke om slavisk lydighet til lover og regler. Det er et liv i frihet. Peter Halldorf, som har bakgrunn i pinsebevegelsen, skriver:

Formingen av menneskets liv – ens frelse – skjer ikke ved tilpasning til ytre regler, skjønt disse kan trengs for at vi skal forbli på den indre veien. Forvandlingen skjer når vi lar Ånden styre livet, eller, som Paulus sier det, når vi «vandrer i Ånden» eller følger «en åndelig vei» (Halldorf, Åndens folk, s. 307)

Ånden er den nye lov som vi har fått inne i oss, som er skrevet i våre hjerter (jfr Jer 31,33 og Esek 36,27). Det betyr ikke at vi gjør hva som helst, men at vi ved Ånden lærer å skjelve Guds vilje i hvert øyeblikk, og fritt velger å leve i pakt med den. Som vi leser i 2 Korinterbrev:

Herren er Ånden, og hvor Herrens Ånd er, der er frihet. Og alle ser vi med utildekket ansikt Herrens herlighet som i et speil og blir forvandlet til det samme bilde, fra herlighet til herlighet. Dette skjer ved Herrens Ånd. (2 Kor 3,17-18)

Det er en vekstprosess hvor vi lærer å ta stilling til nye spørsmål etter hvert som de dukker opp. Ånden «leder oss frem til hele sannheten» (Joh 16,13).

Når Katarina av Siena snakker om å skjelve Guds vilje, er det nettopp

kjærligheten som er målestokk og prøvestein: sann kjærlighet til Gud, til oss selv og til andre (jfr Diana L. Villegas: *Discernment in Catherine of Siena*, Theological Studies 58, 1997). Jo mer vi vokser i kjærlighet, jo bedre kan vi skjelve Guds vilje. Ånden former oss etter Kristi bilde, gjør hver og en av oss til en *alter Christus* – en annen Kristus. Som Jesus ble salvet med Ånden, blir vi det også. En kristen er en *christos*, en messias, en som er salvet. Og jo mer Ånden får forme og lede oss, jo mer vil vi tenke, føle og handle som Jesus, det vil si som Gud som er blitt sant menneske. Jo mer vil vi leve i sannhet og kjærlighet.

«Den som elsker sin bror, han blir i lyset, og han bringer ikke noen til fall. Men den som hater sin bror, er i mørket og vandrer i mørket. Han vet ikke hvor han går hen, for mørket har blindet hans øyne.» (1 Joh 2,10-11) skriver Johannes i sitt første brev.

Man sier at kjærlighet gjør blind. Men ifølge Katarina er det det motsatte som er tilfelle. Det er sann kjærlighet – ikke å forveksle med sanseløs forelskelse eller besettelse – som gjør at vi kan se ting slik de er og skjelve riktig. Den lutherske teologen Dietrich Bonhoeffer understreker det samme poenget når han skriver:

*Denne kjærligheten åpner øynene på disippelen, slik at han ser sin bror i fienden, og behandler ham som en bror. Hvorfor? Fordi han selv lever av kjærligheten fra ham som behandlet ham som en bror. Jesus godtok ham mens han ennå var en fiende og trakk ham inn i fellesskapet som sin neste. Kjærligheten gjør etterfølgeren seende. Nå ser han at også fienden er omsluttet av Guds kjærlighet. (Bonhoeffer: *Etterfølgelse*, s. 125).*

Den hellige ånd er altså lys som gjør oss seende, som gjør at vi kan forstå ting bedre, som lærer oss å kjenne Guds kjærlighet. Men Ånden er også et lys i våre hjerter ved det at den er «Trøsteren», Guds kjærlighet som kommer til oss og trøster oss når ting ser mørkt ut, den lærer oss å se også oss selv slik Gud ser oss. Når Gud inngikk en pakt med Israel og ga dem Loven, var det nettopp fordi han elsket dem (jfr 5 Mos 7,7,) – han hadde ingen annen grunn!

Ånden gir oss håp, et håp som ikke skuffer, som Paulus sier, «*for Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som han har gitt oss*» (Rom 5,5). Ånden minner oss om alt det Jesus har sagt og gjort, den minner oss om hans store kjærlighet til oss, og om at seieren over mørket allerede er vunnet – selv om det ikke alltid virker sånn.

Så kan vi kanskje parafasere Salme 18 som lovpriser Herrens lov, og si:
«Herrens Ånd gir glede i hjertet og får øynene til å stråle».

Du guddoms ljøs, lys i vårt sinn, / lei oss rett til Jesus Kristus inn! / Så
vi alltid høyrer / han, vår Frelsar, kalle /han som til sitt rike / kjærleg
bed oss alle / Herre, høyr vår bøn!

Du kjærleiks Ande, livsens vell / kveik i oss den reine kjærleiks eld. /
Gjer du oss av hjarta / glade i kvarandre / så vi alltid saman /
i din fred kan vandre. / Herre, høyr vår bøn!

(Martin Luther)